

PHILOSOPHY AND COGNITION

Трансформаційні бізнес-практики та їх вплив на ринок праці

Книш Інна Василівна¹

¹ доктор філософських наук, доцент, професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін та іноземних мов;
Національна академія управління; Україна

Анотація. Розглянуто оприлюднений на Всесвітньому економічному форумі Четвертий звіт Future of Jobs 2023 щодо трансформаційних змін на світовому ринку праці, спричинених інноваційними та технологічними зрушеннями. Зазначено, що в Україні (поки що) таких досліджень не проводилося. Запропоновано простежити трансформативні практики українського бізнесу на ринку праці на основі досліджень: Forbes щодо рейтингу підприємств-лідерів та Work.ua щодо показників зарплат у 2023 році та тенденціях змін оплати в різних регіонах та галузях праці в Україні. Окреслені перспективи цих змін у світі на найближчі п'ять років.

Ключові слова: Четвертий звіт Future of Jobs 2023, Forbes, Work.ua, ринок праці, інновації, NBIC-ініціативи, «жорсткі навички», «м'які навички».

Провідні процеси, що перебігають на ринку праці, визначено дисбалансом між попитом і пропозицією робочої сили, який відбивається на професійно-кваліфікаційній невідповідності, а структурні зрушення зумовлено трансформацією суспільних і економічних відносин у сучасному глобалізованому світі. Посилення конкуренції, розвиток економіки знань, інформаційно-комунікаційних технологій, упровадження інновацій, потужні виклики щодо змісту й форм праці потребують нових та трансформацію існуючих бізнес-практик для врегулювання її ринку (з урахуванням об'єктивного впливу глобальних трендів, спрямованих на активізацію інноваційної зайнятості та підприємницької активності населення, збалансування ринку освітніх послуг і ринку праці, насамперед щодо прогнозування обсягу та структури попиту й пропозиції, підвищення конкурентоспроможності фахівців, створення нових робочих місць тощо).

Для України, зокрема, актуальними є внутрішні чинники соціально-економічної нестабільності, пов'язані з посиленням соціального напруження на тлі зниження рівня життя, погіршенням умов зайнятості, територіальними та професійно-

PHILOSOPHY AND COGNITION

кваліфікаційними диспропорціями між попитом і пропозицією на ринку праці, загостренням локальних ситуацій. Масштабні руйнування й значні економічні збитки внаслідок війни пришвидшили розробку нових та трансформацію існуючих бізнес-практик для стабілізації ситуації на ринку праці країни.

Тому, на наш погляд, обґрунтованим видається впровадження в науковий дискурс поняття «трансформаційні бізнес-практики» на означення результату розробки нових і видозміни наявних бізнес-практик. Ідеться про твірні практики, здатні до подальшого трансформовування (з відкритими зонами росту).

Сьогодні вітчизняний бізнес перебуває на етапі становлення нових економічних відносин, пов'язаних зі зміною пріоритетів розвитку, механізмів функціонування, управлінських процесів, формування нових бізнес-моделей. Водночас за час війни ринок праці України, розробляючи та застосовуючи трансформаційні бізнес-практики, адаптувався, отримав державну підтримку, світове визнання й народну довіру (за даними Forbes Ukraine [1]). Ці специфічні механізми пристосування галузі трудових відносин проявились у змозі підприємств створювати нові професії, а отже, й робочі місця, завдяки скороченню застарілих, що сприяло стабілізації ринку праці та підвищенню рівня зарплати, про що свідчать дані Work.ua [2].

Розглянемо докладніше, як перебігає процес професійного зростання молоді у світі та в Україні. У Четвертому звіті Future of Jobs 2023 [4], що його було оприлюднено на Всесвітньому економічному форумі, йдеться про трансформаційні зміни світового ринку праці, спричинені посиленням економічного й геополітичного напруження, соціальними й екологічними викликами, війнами, інноваційними та технологічними зрушеннями, насамперед розвитком штучного інтелекту, тощо. Особливого значення ці зміни набудуть для людей працездатного віку, а тому пріоритетним напрямом розвитку галузі освіти на подальші п'ять років стане трансформовування старих та розроблення й упровадження нових освітніх практик.

За результатами дослідження діяльності понад 11,3 млн працівників із 803 компаній, представлених у 27 галузевих кластерах із 45 регіонів світу, що охопило попередні п'ять років, було визначено показники трансформаційних змін, що відбуваються на ринку праці. Отже, перспективи на подальші п'ять років такі: 1) зростання впливу працівників на роботодавців і стимулювання їх до змін; 2) вплив рівня заробітної плати на працевлаштування; 3) захист і гнучкість

PHILOSOPHY AND COGNITION

зайнятості; 4) баланс між роботою й особистим життям; професійне вигорання; 5) інновації та NBIC-ініціативи (NBIC = Nano-, Bio-, Information Technologies and Cognitive Sciences) – пришвидшувачі трансформування ринку праці; 6) роботизація виробництва; 7) перехід на «зелену економіку»; 8) скорочення 83 млн неактуальних професій; 9) затребуваність певних професій; 10) віддання переваги працівникам із «жорсткими навичками»; 11) різноманіття, рівність та інклюзія (DEI – Diversity, Equity and Inclusion); 12) навчання й автоматизація виробничих процесів як стратегія з розвитку персоналу.

Отже, докорінні зміни на світовому ринку праці зумовлені вищезазначеними трансформаційними практиками. Оскільки за кордоном, на відміну від України, проводилися масштабні дослідження ринку праці, зокрема впливу трансформаційних практик на бізнес, задля об'єктивнішого зіставлення доцільно долучити дані Forbes Ukraine [1] та Work.ua [2].

Війна суттєво змінила всі сфери життя українців, активізувавши трансформаційні процеси, що вплинули на зростання конкуренції як усередині компаній, так і між ними, ба навіть між державами. Щодо розвитку суб'єктів господарювання, в національній економіці визначилися дві провідні тенденції: активізація інноваційної активності та зниження конкурентоспроможності, що в перспективі загрожує банкрутством.

У 2021 році лідерами рейтингу Forbes Ukraine [1] стали IT-компанії та IPO, створені GitLab. Це переконливо засвідчили об'єктивні показники, передусім рекордна угода на \$ 300–400 млн і шалене зростання капіталізації. У 2022-му український бізнес був зосереджений на єдиному KPI – перемозі України у війні. Зазначимо цьогорічні тенденції його розвитку: 1) Збройні сили України; 2) благодійні фонди; 3) український бізнес; 4) адаптивний бізнес – українське IT; 5) кампанія «сміливих» білбордів і діяльність вагантів: український креатив; 6) телеканали: коштовна і майже непотрібна забавка; 7) «Укрзалізниця» і «Укрпошта»; 8) генератори і зарядні станції – тренди 2023 року, або Усе задля автономності.

Отже, український бізнес, упроваджуючи інноваційні (зокрема адаптаційні) практики та трансформуючи наявні, за часів війни вистояв і розвивається. Перспективи змін у світі на наступні п'ять років щодо розвитку бізнесу пов'язані зі стимулюванням роботодавців до змін за активної участі працівників; впливом рівня заробітної плати на

PHILOSOPHY AND COGNITION

працевлаштування; захистом і гнучкістю зайнятості; пошуком балансу між роботою й особистим життям; професійним вигоранням; інноваціями та NBIC-ініціативами як каталізаторами трансформування ринку праці; роботизацією виробництва; переходом на «зелену економіку»; скороченням неактуальних і створенням нагальних робочих місць; затребуваністю певних професій; відданням переваги працівникам із «жорсткими навичками»; різноманіттям, рівністю й інклюзією; навчанням виробничим процесам та їх автоматизацією. Пріоритетним напрямом розвитку ринку праці вбачається вдосконалення старих та розроблення й упровадження в бізнес нових трансформаційних практик. Зазначені світові тренди екстраполюються й в Україну, звісно, з певними відмінностями. Основним рушієм нині є війна, до якої бізнес намагається призвичаїтися.

Ми виокремили спільні риси щодо провідних тенденцій розвитку світового й українського бізнесу: прагнення працівників до визнання власних заслуг і пошанування своєї праці з боку роботодавця, гідна зарплата, захист і гнучкість зайнятості. Це свідчить про те, що український бізнес навіть у найжорсткіших і найнесприятливіших умовах намагається сягнути світового рівня.

Попри певні загальні тенденції, ми виявили й відмінності, зокрема щодо розвитку вітчизняного бізнесу: донати та благодійні внески для потреб ЗСУ, зближення суспільства й бізнесу, підприємницька гнучкість, винахідливість, кмітливність, креативність і творчість, оперативність, адаптивність, автономність, зміна статусу телебачення, створення нових захисних споруд, віддання переваги працівникам із «м'якими навичками», підвищення зарплат тощо. Наведені факти переконують, що ситуація на ринку праці України стабілізувалася, ба більше, демонструє позитивні тенденції. І в цьому беззаперечна заслуга як власне українського народу й нашої держави, так і іноземних партнерів, що підтримують визвольні прагнення українців. До того ж важливі й такі чинники, як уповільнення інфляції, зростання курсу долара й середньої номінальної зарплати, зниження рівня безробіття й конкуренції, брак кваліфікованих кадрів і запит на підвищення оплати праці від сьогоденних працівників. Поза тим кожному учасникові трудового процесу потрібно вдосконалюватися й саморозвиватися, торувати альтернативні та трансформувати звичні шляхи задля розвитку власних творчих і креативних здібностей [3].

PHILOSOPHY AND COGNITION

References:

- [1] 30 стійких приватних компаній України. *Forbes Ukraine* : журнал. 01 листопада 2022. URL : <https://forbes.ua/ratings/30-stiykikh-privatnikh-kompaniy-ukraini-01112022-9424>
- [2] Впевнене зростання : як змінилися зарплати українців за рік. Дослідження Work.ua від 2023 року. *Work.ua*. URL : <https://docs.google.com/document/d/1Sezy7ARId00QUJp88VVtKOKB6vrIPzKTW58SKKe5Ps8/edit#heading=h.kqqzlmghpklu>
- [3] Книш І. В. Вимоги ринку праці : трансформаційні бізнес-практики. *Актуальні проблеми економіки*. 2023. № 7 (265). С. 16–33. URL : https://eco-science.net/wp-content/uploads/2023/07/06.23._topic_Inna-V.-Knysh-16-33.pdf
- [4] The Future of Jobs Report 2023. *World Economic Forum*. URL : https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2023?gclid=CjwKCAjwkeqkBhAnEiwA5U-uM7spzYbRmbVwrjYutArJfhvqDxPPOa4wyGPleJPODSuMzD05To-pwBoCoAcQAvD_BwE